Anton Bruckner
Trauungschor – Cor de cununie
Zur Vermählungsfeier – La sărbătoarea nupțială

Elena-Maria Șorban
Șerban Marcu

REZUMAT – Studiul de față prezintă două coruri de Anton Bruckner rar incluse în repertoriul uzual, *Trauungschor* WAB 49 și *Zur Vermählungsfeier* WAB 54. Demersul analitic pornește de la sursa literară aleasă de Bruckner, începând cu cei doi poeți austrieci contemporani cu compozitorul, Franz Isidor Proschko și Heinrich Wallmann. O survolare a operei lui Bruckner ne arată locul ocupat de aceste două coruri în ansamblul creației compozitorului, crescut și cultivat în rit catolic, cu adânci rădăcini în tradiția beethoveniană, înrâurit și de wagnerianismul epocii. Detalii legate de contextul creator și de destinația acestor miniaturi corale dezvăluie rolul lor de coeziune socială. Analiza partiturii subliniază legătura dintre versuri și muzică, pornind de la repetiții persuasive ale unor cuvinte-cheie din textul poetic, continuând cu alegerile timbrale și de scriitură, ce evidențiază legături perene cu tradiția muzicii bisericești și cu cea corală romantică. Planul armonic al corurilor, chiar dacă felurit elaborat (mai direct, în *Trauungschor*, și mai sinuos, în *Zur Vermählungsfeier*), își orientează pilonii după relația armonică de terță, însă analiza amănunțită a țesăturii armonice, ancorată încă în tonalitate, scoate la iveală culori modale neorenascentiste. Studiul se încheie cu receptarea celor două coruri în zilele noastre, fenomen ce clarifică lipsa de popularitate a acestui repertoriu destinat corurilor de bărbați, abordat mai ales de specialiști. Sunt aduse ca exemple interpretări personale, oferite de The Hilliard Ensemble și Philipp Sonntag.
Cuvinte cheie: Anton Bruckner, *Trauungschor*, *Zur Vermählungsfeier*.

E. M. Șorban
Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima”
Cluj-Napoca, România

email: emsorban@yahoo.fr

Ș. Marcu
Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima”
Cluj-Napoca, România

email: serbaan@yahoo.com

1. Despre scriitori și textele originare

Ambele coruri nupțiale de Anton Bruckner[1] au la bază texte ocazionale, scrise de autori austrieci. Franz Isidor Proschko (1816-1891), jurist și polițist, a lăsat posterității zeci de volume cu producții istorice și literare (tratate, studii, versuri, nuvele și romane), pentru care a fost decorat de împăratul Franz Josef și chiar de Papă. La vremea compunerii acestei piese, Proschko se afla în serviciu la Linz, orașul primei etape de activitate a lui Bruckner.

Autorul poeziei aflate la baza celuilalt cântec coral, Heinrich Wallmann (1827-1898),[2] semnatar cu pseudonimul Heinrich von der Mattig, a fost un medic militar activ la Viena și, totodată, un promotor timpuriu al turismului cultural din regiunea Salzburg. Bruckner a compus pe versuri de Mattig și un cântec funerar, *Nachruf* (1877, WAB 81a).

În cele două poezii nupțiale de autori diferiți, există imagini și expresii comune: binecuvântarea dată de preot și sfințenia legământului conjugal.

2. Despre compozitor și lucrările sale

Anton Bruckner (1824-1896), organist al bisericii Sfântul Florian din Linz, apoi profesor de teoria muzicii la Conservatorul și Universitatea din Viena (din 1868, continuându-și, în paralel, activitatea de muzician bisericesc), a fost unul dintre cei mai fervenți compozitori catolici ai vremurilor sale. Creația sa include șapte mise, două recviemuri, motete, piese pe texte din Psalmi și alte piese bisericești. Primul cor nupțial (1865) are similitudini de limbaj muzical cu Misa în re minor, compusă în 1864.[3]

Se poate spune că muzica bisericească este „limba maternă" a componisticii lui Bruckner, în care a crescut în familie și în biserică, în calitate de copil-cântăreț în cor.[4]

Creația corală a lui Bruckner se încadrează, totodată, în tradițiile corurilor bărbătești din Austria.[5]

Simfonismul lui Bruckner a fost confruntat, în epoca sa, cu cel al lui Brahms, fiecare dintre cei doi compozitori fiind considerat de grupul propriu de susținători drept urmașul

[1] Deși cele două lucrări (catalogate WAB 49 și WAB 54) au fost compuse și se cântă independent, am optat să le prezentăm împreună, date fiind caracterele lor comune de conținut și limbaj muzical. Vezi Grasberger, *Werkverzeichnis Anton Bruckner (WAB)*.

[2] Marktgemeinte Mattsee – Leben inmitten der Seen, „Heinrich Wallmann"; Wikipedia, „Heinrich Wallmann".

[3] Zamazal, „Trauungs-Chor (WAB 49) «O schöner Tag, o dreimal sel'ge Stunde»". Tatăl lui era organistul bisericii, iar mama cânta în cor; a rămas orfan de tată la 13 ani.

[4] Pornind de la o afirmație epistolară a compozitorului; Wald-Fuhrmann, „Geistliche Vokalmusik", 224-225.

[5] Rentsch, „Weltliche Vokalmusik", 291.

lui Beethoven.[6] Dar nu numai simfonismul, ci și capacitatea lui Bruckner de a compune muzică cu text era pusă în balanță cu Brahms.[7]

Limbajul și construcțiile sale muzicale sunt puternic înrâurite de stilul lui Richard Wagner, al cărui fervent admirator era.[8]

Revenind la muzica bisericească, trebuie să avem în vedere funcțiile ei de coeziune socială, dar și diversitatea prilejurilor care asigură particularitățile fiecărei piese a lui Bruckner.[9] Însă tocmai baza largă a componisticii religioase ocazionale a multitudinii de autori cunoscuți și necunoscuți din epocă (chiar dacă beneficiau și de o piață editorială activă) a determinat ca piesele lui Bruckner, la fel ca ale altora, să se scufunde în uitare. Deși piesele sale erau din ce în ce mai rafinate – sau, poate, tocmai din această cauză.[10]

Ambele piese selectate au fost create cu intenția să răsune la ceremoniile nupțiale ale unor prieteni[11] – la Linz, în 1865, respectiv, la Klosterneuburg, în 1878. Dar, întrucât a doua ceremonie nu a avut loc (deoarece mirele era de religie protestantă, iar mireasa, catolică) nu se știe despre piesa a doua dacă, unde și când să fi fost cântată la vremea ei.

3. Note analitice și subiective

Stilul componistic al lui Bruckner în muzica cu text nu ilustrează momentele singulare, ci exprimă unitatea afectului[12] – ceea ce se adevărește și în aceste miniaturi.

Compozitorul folosește însă și procedee de repetare și fragmentare a textului, pentru a da funcții-cheie unor imagini și expresii poetice, precum preotul care binecuvântează (în ambele piese) „sfântul legământ", „celest mesaj", rugăciunea personală de binecuvântare (în piesa a doua). Nu putem decât să intuim că aceste piese ascund și

[6] Brüstle, „The musical image of Bruckner", 248-249.

[7] Rentsch, „Weltliche Vokalmusik", 290.

[8] Prima impresie puternică a lui Bruckner față de Wagner a fost resimțită ascultând „Corul pelerinilor" din *Tannhäuser*. Simfonia a III-a de Bruckner (prima versiune: 1873) a fost dedicată lui Wagner, care a acceptat dedicația. În Simfonia a VII-a (1883), Bruckner a folosit tubele wagneriene, integrate pentru prima oară în orchestrația vreunei lucrări simfonice. Partea a doua, „Adagio", la care lucra când a primit vestea morții lui Wagner, este o muzică funebră; tubele wagneriene sunt folosite și în Simfoniile a VIII-a și a IX-a (Vazsonyi, *The Cambridge Wagner Encyclopedia*, 69-70).

[9] Wald-Fuhrmann, „Geistliche Vokalmusik", 224.

[10] Wald-Fuhrmann, „Geistliche Vokalmusik", 225. O situație întrucâtva similară cu cea a muzicii bisericești târzii a lui Franz Liszt.

[11] Oferirea unor astfel de cadouri de nuntă era un obicei tipic epocii. Un exemplu celebru este „Rapsodia pentru voce de alt, cor bărbătesc și orchestră" de Brahms, pe versuri de Goethe, compusă (1869) la căsătoria fiicei soților Schumann, Julie. Brahms a mai compus o lucrare similară: *Kleine Hochzeits-Kantate* (*Mică cantată nupțială*) pentru patru voci și pian (1874; publicată postum, 1927).

[12] Rentsch, „Weltliche Vokalmusik", 291.

durerea unui om – Bruckner însuși – care a fost refuzat la fiecare cerere în căsătorie pe care a făcut-o, în mod iluzoriu, unor domnișoare foarte tinere.

Timbrul de ansamblu vocal bărbătesc – asociat cu orga, respectiv, *a cappella* – conferă pieselor solemnitate ca de ritual. Scriitura celor două lucrări respectă tradiția corurilor romantice pe voci egale, preferând ca factură de bază izoritmia, dar se poate observa o diferență de complexitate a discursului între cele două lucrări: în timp ce *Trauungschor* WAB 49 are doar câteva momente în care basul 2 se detașează de pachetul coral, în *Zur Vermählungsfeier* WAB 54 momentele polifonice sunt mult mai prezente, apărând chiar de la început defalcări între perechile de voci, iar detașarea unei voci de pachetul coral nu mai vizează doar basul 2, ci și tenorul 1, aducând mai multă varietate, culminația densității polifonice atingându-se în momentele de imitație dintre vocile grave spre cele acute, pe textul „*auch mein Gebet ruft heute laut*" (în traducerea noastră: „și ruga mea cheamă astăzi cu putere").

În plan armonic, cele două piese sunt guvernate de relația armonică de terță, ambele lucrări având o formă tristrofică cu repriză (masiv variată și completată de codă în a doua lucrare), în care centrii tonali ai secțiunilor circumscriu această relație: în piesa *Trauungschor* Fa major – Re bemol major – Fa major, iar în piesa *Zur Vermählungsfeier*, Re major – Fa diez major – Re major (același interval – terță mare – dar în direcție opusă).

Trauungschor	Text	1	2	2	1
	Muzică	A	B	evoluție	A
		Fa	*Re♭*	*Re♭* enarm.	*Fa*
Cor bărbătesc, cu orgă	*tutti*	*soli*	*soli*		*tutti*

Tabel 1. Anton Bruckner, *Trauungschor* (plan tonal)

Zur Vermählungsfeier	Text	1			2		3
	Muzică	A			/B		//A^{v}
		Re	~	*Re♭*	~	*Fa#*	*Re*
Cor bărbătesc, *a cappella*							

Tabel 2. Anton Bruckner, *Zur Vermählungsfeier* (plan tonal)

Multiplele repetări și subdivizări de text din piesa a doua configurează lărgiri muzicale, care au ca efect proporționalizarea ei potrivit principiului *sectio aurea* (marcat în tabelul 2 prin / și //).

În timp ce prima piesă este mai stabilă tonal, singurul moment mai instabil fiind modulația enarmonică din Re bemol major (atingând pentru o clipă și tonalitatea mi minor) înapoi spre Fa major din finalul secțiunii B (vezi Tabelul 1), piesa a doua are mai multe meandre tonale, centrii tonali instalându-se pe suprafețe mult mai mici.

Unisonul coral este de asemenea valorificat în ambele lucrări, prima dintre ele folosindu-l chiar la început, poate ca o nostalgie a cântării religioase comunitare, iar cea de-a doua pentru a conecta printr-o gamă cromatică ascendentă finalul primei secțiuni (Re bemol major – deja într-un raport tonal foarte tensionat cu tonalității Re major din debut) cu polul tonal al secțiunii mediane, Fa diez major (vezi Tabelul 2).

O altă observație este aceea că, în timp ce în *Trauungschor* Bruckner se supune integral reflexelor armonice ale tonalității (armonie diatonică, elemente cromatice mai reținute, de regulă sub forma dominantelor secundare și a unor inflexiuni pasagere), în *Zur Vermählungsfeier* apar când și când, pe lângă cromatica mult mai îndrăzneață, culori modale, neorenascentiste, dragi lui Bruckner. Un prim exemplu, stabil tonal, ar fi succesiunea de trisonuri în stare directă în re major I – IV – I – II – VI – III – IV – V – VI – V – I (măsurile 54-61), iar în context armonic modulant succesiunea de stări directe La♭ – Mi♭ – fa – Do – Sol – Do (măsurile 14-16). De asemenea, tot de inspirație „retro" este și existența unor întârzieri 4-3-2-3, preluate din stilul Renașterii de compozitorii de mai târziu – un exemplu ar fi chiar cadența finală a lucrării –, și tot din tradiția religioasă anterioară este inspirată și cadența plagală finală.

Deși *Trauungschor* are acompaniament de orgă, în timp ce *Zur Vermählungsfeier* este *a cappella*, conținutul muzical al primei lucrări este mult mai transparent, orga realizând doar contextul armonic pentru momentul de unison din debut, anterior menționat, unele punctări armonice și tranziția spre secțiunea mediană, suprafețe muzicale însemnate fiind lăsate, de asemenea, integral corului. Orga pare a fi, deci, mai degrabă un sprijin al acordajului, în special pentru unele momente modulatorii mai problematice.

4. Ecouri contemporane

Receptarea lui Bruckner în prima jumătate a secolului XX a fost contradictorie, compozitorul fiind perceput drept „conservator" de unii și „progresist" de alții, ambele opinii fiind, în mod paradoxal, justificate – atât tehnic, cât și estetic.[13]

La fel ca și Wagner, Bruckner a fost promovat de regimul nazist ca exponent al germanității.[14]

Cât despre cele două piese corale, astăzi, ele au o popularitate destul de mică, chiar și în spațiul cultural de limbă germană. Cauze? – declinul formațiilor corale bărbătești, precum și dificultățile intonaționale și armonice, mai ales cele ale piesei a doua. Ea poate fi cântată și solistic – așa cum a făcut-o *The Hilliard Ensemble*.[15]

[13] Brüstle, „The musical image of Bruckner", 259-260.
[14] Brüstle, „The musical image of Bruckner", 255-259.
[15] Zamazal, „Zur Vermählungsfeier (WAB 54) «Zwei Herzen haben sich gefunden»".

În interpretare – mai ales, în cadru ceremonial –, piesele pot fi precedate și/sau continuate prin improvizație la orgă. Un asemenea exemplu – în care organistul Philipp Sonntag integrează celebrul „acord Tristan" al lui Richard Wagner, ca simbol al iubirii – poate fi audiat la prima piesă, alături de Corul bărbătesc „Bruckner", dirijat de Thomas Kerbl.[16]

Bibliografie

Tipărite

Brüstle, Christa. „The musical image of Bruckner". În *The Cambridge Companion to Bruckner*, editat de John Williamson, 244-260. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Grasberger, Renate. *Werkverzeichnis Anton Bruckner (WAB)*. Tutzing: Publikationen des Instituts für österreichische Musikdokumentation Hans Schneider, 1977.

Marktgemeinte Mattsee – Leben inmitten der Seen. „Heinrich Wallmann". (https://www.mattsee.at/Heinrich_Wallmann)

Rentsch, Ivana. „Weltliche Vokalmusik". În *Bruckner Handbuch*, editat de Hans-Joachim Hinrichsen, 290-309. Heidelberg: Springer Verlag.

Vazsonyi, Nicholas, ed. *The Cambridge Wagner Encyclopedia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

Wald-Fuhrmann, Melanie. „Geistliche Vokalmusik". In *Bruckner Handbuch*, editat de Hans-Joachim Hinrichsen, 224-289. Heidelberg: Springer Verlag, Heidelberg, 2010.

Zamazal, Franz. „Trauungs-Chor (WAB 49) «O schöner Tag, o dreimal sel'ge Stunde»". *Bruckner online*, 2.6.2017. (http://www.bruckner-online.at/?page_id=1433&id=d1e10098)

Zamazal, Franz. „Zur Vermählungsfeier (WAB 54) «Zwei Herzen haben sich gefunden»". *Bruckner online*, 12.11.2018. (http://www.bruckner-online.at/?page_id=1433&id=d1e10259)

Partituri

Anton Bruckner – *Trauungschor* (WAB 49)
https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/1/1c/IMSLP425610-PMLP691088-WAB_49_Trauungslied-Bruckner-TTBB-Org.pdf
Anton Bruckner – *Zur Vermählungsfeier* (WAB 54)
https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/6/60/IMSLP425611-PMLP691090-WAB_54_Zur_Verm%C3%A4hlungsfeier-Bruckner-TTBB.pdf

[16] Aflat pe youtube.com.